بەکێشەکردنی شانۆ .... نووسینی : ڕێباز محەمەد جەزا

کێشەی شانۆ بەگشتی بەیەکێك لەماناکان کارکردنە لەسەرهەموو ئەو پێشگریمانە و پێشمەرجانەی کە لە خۆیاندا ناڕاستەوخۆ کارکردنە لەناو فەلسەفەی جوانیدا، بەجۆرێك دەبێتە پەخشکەرەوەی گومان بەسەرکەرەستەو با بەتە جیاوازەکانی ئەوهونەرە خۆیدا. هەرلەبەرئەوەشە دەتوانین لەم باسە بدوێین وەکو ئەوەی (کێشە) یەکی فەلسەفیەو پێویستەخوێندنەوە بۆ(جوانی) بکەین ، ئەڵبەت م□ بەستیشم لە کێشە دورە لەمانا سایکۆلۆجی و رۆژانەییەکەی بەڵکو لێرەدا کێشە وەکو کەڵکەڵ□ یەکی (ئیستاتیکی)و خاوەن نۆرم و بەهای جوانی و پێگەی هونەری . بەڵێ کارکردن لەسەر هەرگریمانێك واتاکارکردن لەسەرفەلسەفە و هزر..

ئەمەش لەسەرەتای کێشەکانەوە کە پەیوەستن بەم هونەرەوە باسدەکەین و بەڕوونی گومانی (شان□یان□)ل□س□ر ه□ر □وداوو پێشهاتوو گریمانەیەك دەردەخەین ..وەکو “هایدگەر”دەڵێت :”مر□ق ل□وشوێنەدا دەدوێ ک□ بەزمان وەڵام دەداتەوە” ل□ بەرئەو□ پێویستە لە(شانۆ)دا بەدوای نهێنیەکاندا بگەرێین و لەوانەش لەڕووی ئیستاتیکی و بەها فەلسەفی و فیکری ومە عریفیەکاندا . وەکو “هرمان بروگ “ڕای وایە :”ئەوەی (..) کە هیچ نادۆزێتەوە ، لەدیدی ئەودا بێ ئەخلاقانەیە.

دەمەوێت بڵێم دەشێت (شانۆ) شێوەیەك بێت لەشێوەکانی یاخی بوونی جوانی ، ئەگەرزمانی ئیکۆ بەکاربهێنین دەڵێین (شانۆ) بۆخۆی چێژلەوناو نانە بێ سنورەوەردەگرێت و تە عبیر لە جیهانێکی هەلاهەلا دەکات ، هەندێك لە ڕەخنە گران لەبارەی “دۆست□یقسکی”یەوە ، ئەوەدەخەنە ڕوو کە دیستۆڤسکی هەمیشە رۆحی خۆی بەنەخۆش زانیوە ، دەشێ هەمان شتیش لەبارەی هونەری (شانۆ) بگوترێ. بەم پێوەرەش (شانۆ) دەچێتە ئەم خانەیەوە کە بکەرانی چارەسەرکردنیان تەنهاوتەنها لەڕێی نمایشەوە دەبێت و شێوەیەکیشە لە خۆهاوشێوەکردن بەو ئازارو نە خۆشیە .

. گومان و دوودڵیەکانی دونیای تازە بە جۆرێك ئالودەمان دەکات لەگەڵ چاوەڕوانی و دڕدۆنگی و قەلەقیەکاندا ماناکان پڕو تەژی دەبن لە ئالودەییو کەمتر بەرەو حەقیقەتی شتەکان ، “سوکرات” وتەنی : “مەعریفەی چێتی مەعریفەی حەقیقیە “.لەم روانگەیەشەوە

“نمونەیئایدیا” “یاخود وەنە”حەقیقەتی هەمەکی هەبووە بەکردار وبونیان دەرەکی یە . کەواتە نزیکبوونەوە لەو وەنەیەو پیشان دانی ئەتمەسفەرەکی سایکەلۆجی تەکەل بە فەزای سروشتی نزیکمان دەکاتەوە لە یەقین ، هەروەها “ئەرستۆ”ش ڕای وابوو مەعریفەی حەقیقی ئەومەعریفەیەیە کە پەیوەستە بە “مرتبە”ی یەقینەوەو ئەوە مەبدەئی مەعریفەیەو ژینالۆژیاکەی لای “ئەرستۆ “(هەستە ڕاستەوخۆکان) دەبنە بەشێك لە ئەستۆ . دۆخەکە بە بەشەکی وەسف دەکات .

لەم تێگەیشتنەوە بەپێی هەردوو بۆچوونەکە ی”ئەفڵاتوون وئەرستۆ”، (شانۆ)خاوەنی “وەنەو ئایدیا ” ی خۆیەتی و پەیوەستی زۆریشی بەهەستی ڕاستەوخۆ هەیە کەوادەکات بەتەواوەتی نیشتەجێ ببین لەناو ڕووداوو کردارەکاندا . چونکە “بەرهەمی هونەری دەمانباتە ناخی خۆیەوە ، ئێمە ئاگامان لەناخی خۆمان نامێنێت . چونکە ئەمەهەمان ئەوشتەیە کە ڕۆلان بارت لەچێ َژی دەق دا دەیگووت . هەروەها دەریدا “ش لەمبارەیەوەدەیگووت:”بەردەوام هەوڵ َمدا تافەلسـەفە بە َنمە مەیدانەوە “. مەیدانێك کەلەودا فەرمانڕەواییەك نەبێت کەبەڕای من ئەمە لە(شانۆ) دا زۆر گونجاوتر دێتەدی هەرچۆن “لیۆتاریش دەیگووت:”ڕۆڵی ئێمە وەکو هزرڤان ئەوەیە کەزانیاری خۆمان لەوشتەی کەلەزماندا گوزەردەکات قووڵتر بکەینەوە ، بیرەکەی بە گیانی زانیاریەکان ڕەخنە بکەین ، ئاڵۆزی لەبەر چاو نەهاتوو لەجەرگەی زماندا ئاشکرابکەین .

لەیۆنانی کۆندا جوانییەکان دەنگی خواوەند بوون (لۆنجینیۆس)نووسەری کۆنی گریکی لەوکتێبەی بەناونیشانی “لەبارەی جوانییەکان – عن الرائع”دا دەنووسێ :”جوانییەکان سۆزێکن بەخواوەند ، خواوەند بەرەو پاکیمان دەبات ، بەرەو ناخ ، بەرەو حەقیقەتە خواوەند ئامێزەکان هەروەکو چۆن رای ئەرستۆو ئەفڵاتوونیشمان لەوبارەیەوە زانی … دەبێت ئەوەش باش بزانین لایەنگری “ئیستاتیکای موتڵەق”بەمەعنای دابڕان لەهەلومەرجە مێژوویی و کۆمەڵایەتیەکان نیە ، چونکە ئەو هەلومەرجانە ئەم چێژە ستاتیکیە دیاری دەکەن .

درەی هەڵوەشاندنەوەی ئیمتیازاتی پلە باڵاکان ...
عەلی مەحمود محەمەد

لە ساڵی 2009 ەوە، هەڵمەتێکمان بۆ هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی پەرلەمانتاران و وەزیران و تەواوی پلە باڵاکان و کەمکردنەوەی ئیمتیازاتەکانیان دەستپێکرد لە باشوری کوردستان تا ئەنووکە بەردەوامە، زۆرجاریش لەبەرامبەر وەرگرتنی ئۆتۆمبێل و زیادکردنی مووچەی ئەنجومەنی دادوەری و دەیان کاری دیکە ناچار بە پاشەکشەیانمان کردووە، هەڵمەتێکە نەك لە کوردستان بگرە ئەوسا لە عێراق و نیشتمانی عەرەبی و رۆژهەڵاتی ناوەڕاستیش یەکەم بیرۆکەو هەوڵدان بوو لەو بوارەدا، دواتر هەڵمەتێکە عێراق و هەندێك وڵاتی عەرەبی وەك مەغریبیشی گرتەوە، لەناوخۆی کوردستان لە ئاستی رایگشتی پشتیوانی گەورەی لێکراو بووە بابەتی رۆژ.

لە زووەکەوە دیموکراسی پەرلەمانی بەتە جێگای گومان بەوەی داکۆکی لە مافی خەڵك بکەن، هەمیشە سستەمی دیموکراسی پەرلەمانتاری بە تایبەت پەرلەمانتار مافی خۆیان و ئەو کەس و لایەنانەی بەخشش بە حیزب و خۆیان دەدەن لە بارودۆخە جیاجیاکان لەبەر چاو دەگرن، زۆرجاریش شەڕەکانیان شەڕی بەرژەوەند و کۆمپانیا جیاجیاکانە نەك چین و توێژە کۆمەڵایەتیەکان، خۆ لە کوردستان ئیمەیلی پەرلەمانتار بە کۆمپانیای زەبلاح گرترا، ئیمەیلی لەوە ساناتر دوارۆژی هیلاری کلنتەنی سوتاند. لە ماوەی ئەم 9 ساڵەدا لەسەر شاشەکان زۆر قسەی زلمان بیست، چەندین جار پرۆژە یاسا پێشکەش کرا لە لایەن پەرلەمانتارانەوە، پەیماننامە لە پێش هەڵبژاردنەکان پێ کرایەوە و سوێندیان بە ئەنفال و شەهیدان خوارد ئیمتیازات رەت بکەنەوە، تەنانەت کەسی وا هەیە دووجار پرۆژەی یاسای پێشکەشکردووە بۆ ئەم دەسیەیە ، وەلە دواجار خانەنشین بوو تەی قوچان ، لەوساوە باسیشی نەکردەوە موچەی خۆشی مانگانە موفت وەردەگرێت وەك ئەوەی نەبای بینیبێت نە باران ، هەشبووە لە خاوەنانی پرۆژە دوای دووساڵی مانەوە لە پەرلەمان خۆیان خانەنشین کردووە، خەڵکی بەسزمانیش تا ئێستاش باوەڕ بە درۆکانی سەرشاشەکان و نووسینەکانیان دەکەن، ئەمە کارەساتە بۆ داهاتوو هەمان سیناریۆو فلیم بەڕێوەیە.

دووساڵ و هەشت مانگ لەوەوپێش کاتێك خۆپیشاندان کرا بۆ بەردەم

پەرلەمان بە هەمان مەبەست, کاردانەوەی راگەیاندنەکان هەمووانی هەژاند , وەزیری دارایی بەیاری دا پرۆژەکەی ئەمە بە دەستکارییەوە قەبوڵبکات و بیخاتە بواری جێبەجێکردنەوە, بەداخەوە زۆری نەبرد بەخێی نێردرایەوە بۆ ماڵەوەو کودەتای بەسەردا کرا , پێش ناردنەوەی بە شاندێك سەردانمان کرد, رایگەیاند 9 پەرلەمانتار هاتوونە بۆ لام وتویانە ئەوە چییە کەیت , ئەمە 4 ملیۆن دینار بەشمان ناکات, وتی زۆریان لەوانە بوون شەوانە قسەی زلە کەن, شەوان باسێکەو بە رۆژیش باسێکی دیکە, تا ئێستا خاوەنانی پرۆژە یاساکانی بواری هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی پلە باڵاکان وایان کردووە, ئیتر نازانین کردار شەرتە یان پرۆژە یاسای سەرکاغەزو و واژۆی بەسزمان کە هەمووان پێی دەوەرن.لە بانگەشەی پێشووی هەڵبژاردندا هەردوو دۆسیەی جینۆساید و هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی پەرلەمانتاران و وەزیران زۆرترین بانگەشەی بۆ کرا لە لایەن کاندیدەکانەوە, نە جاشەکان دادگایی کران, ئێستا هەمووان دەڵێن 25 ساڵ بەسە بۆ سڕینەوەی تاوانەکانیان, ئەوەی دیکەش تەنها بە دروشمی مایەوە, وەلێ یەکەم کاری پەرلەمانی نوێ لە بری کەمکردنەوەی ئیمتیازاتەکانی خۆیان, بابەتی بودجەی حیزبەکان بوو, واتا دابەشکردنی کەعەکە بوو, ئەو بودجەیەی بە حیزبەکان خۆیانیان دانا, زۆر زیاتر لە بودجەی حیزبەکانی هەر 5 وڵاتە گەورە ئابوریەکەی جیهان, کە لە 31ی ئابی 2014 ەوە لە لایەن سەرۆکی ئەوسای هەرێمی کوردستانەوە یاساکە پەسەند کرا, بە یاسای کۆمسیۆنی سەربەخۆی هەڵبژاردنەکانیشەوە, بەمەش شیرنی خۆیان لە 31ی ئابی 2014 وەرگرت , مانگانە ((14 ملیار و 230 ملیۆن دینار, ساڵانە 170 ملیار و 760 ملیۆن دینار)) بودجە بە حیزبەکان دیاریکرا, کە 73,44%ی بۆ پارتی و یەکێتی و گۆڕان بوو بە تەنها.

پەرلەمانتاران کە دێتە سەر ئیمتیازاتەکانیان قسەکانی سەر شاشەکانی خۆیان لە یادە کەن, لە بیریان چووە چەند پرۆژە یاسایان واژۆ کردووەو چییان وتووە, زۆر باسی هاووڵاتی بوونە کەن کەچی 90% زیاتریشیان پاسەوانەکانیان زاواو خەزور و کوڕو برای خۆیانن, چاو لە دەسەڵاتە کەن , تاکە دەوڵەت لە جیهان سەرۆك و جێگیرەکەشی بە میرات پێکەوە دەسەڵاتیان بۆ ماوەتەوە لە جیهان کوردستانە , شتی وا لە هیچ عەنتیکەخانەیەك نییەو دەست ناکەوەت باشترە بدرێتە پەرتوکی گینز, باسی خانووە قوڕەکانە کەن کەچی شەڕە لەسەر شوقەکانی زەکەریا, دوای تەواو بوونی پەرلەمانتاریشیان چۆڵی ناکەن بە ئەوانەی لە دوای خۆیانەوە دێن. پەرلەمانتاران ئێستا لە لایەن حکومەتەوە ناچار کراون یاسای ئیمتیازات هەموار بکەنەوە و

بەدەستی خۆیان خانەنشینییەکەیان بۆ 2 ملیۆن واتا بە ئەندازەی 4 شەهید و ئەنفال کە گیانی خۆیان بەخشیوە بە نیشتمان کەمبکەنەوە, ئێستا لە قولەی قافدا گیراون دەنا نایکەن و بەترس و لەرزو نادڵییەوە دەستی بۆ هەڵدەبڕن, بە ئاشکراش ناوێرن ناڕەزایەتی خۆیان دەربخەن لەسەر ئەم بابەتە هەستیارە کە بڕیاری حکومەتە بۆ رزگارکردنی کەشتیە شکاوەکەی دەسەڵات لە غەرق بوون و بەشێکیشە لە پرۆسەی بانگەشەی هەڵبژاردنی پارتی و یەکێتی.

هیوا دارم پەرلەمان نەك موچەی خانەنشینی خۆیان پلە باڵاکانی تر بە سەرۆکی هەرێمەوە کەم بکەنەوە لەوەی بۆیان دیاریکراوە, بگرە موچەی خۆشیان لە 8,5 ملیۆنەوە بەشێوەی فەرمی بۆ 2 ملیۆن دینار کەمبکەنەوە, ئەگەر دەیانەوێت خزمەت بکەن, ئەوا خزمەتکردن پاداشتی نییە, هیوادارم ئەمەش نەبێتە هۆکاری ئەوەی هەموو بۆ بەغدا را بکەن بۆ ئەوەی بگەن بە موچەو حیمایەی مەتروکەی پەرلەمانتاری بەغدا کە ئیمتیازاتەکەی 400%ی کوردستانە, بە موچەی تەواوەوە, بە روبعە موچەی ئێستا 16 جاری کوردستانە, لە خولەکانی پێشوودا بە دگمەن دەبینرا پەرلەمانتارێکی خانەنشینی کوردستان بۆ بەغدا کاندید بێت, وەلێ ئێستا شەڕە لەسەری, شیوەنەکە بۆ حوسێن نییە بۆ هەریسەکەیە
.

ئێستا کە چاو لەسەر پەرلەمانە بۆ پەسەندکردنی ئەم یاسایە لەبە دوو هۆکارە, یەك گوایە لە رێگای پارتەکانیانەوە نوێنەری گ□ل و پێویستە ژیانی پاشایانەی جیا لە گەل قەبوڵ نەکەن, ئەوەندەشیان وتووە ناتوانن پێچەوانەی هەڵوێست بنوێنن , لە لایەکی دیکەوە لە روی قانونیی□وە یاساکان بە فلتەری دەنگدانی ئەواندا دەڕوات, دەنا حکومەت لە قۆناغی نەشتەرگەریدایە بێ ئەوانیش بۆ پاراستنی کورسیەکەیان ئامادەن کلك و گوێی دەوروبەری خۆیان بکەن و ماسییە بچوکەکانی خۆیان بکوژن باری خۆیان پێش هەڵبژاردنەکان سوك بکەن بۆ پاراستنی کورسیەکانیان, ئەم هەلەش ئەو هەموو پرۆژە یاسایەی سەر کاغەز دروستی کرد لە رابردوو کە نەچونە بواری جێبەجێکردنەوە, دەنا ئێستا خودی ناداد پەروەری خولقێنەرەکان نابوونە بانگەشەکەری .لە کۆتادا بیانەوێت و نەیانەوێت ئەمە بەرهەمی 9 ساڵی ناڕەزایەتی بەردەوامی هەڵمەتی دادپەروەریییە, دەسەڵات و پەرلەمان ناچاردەکات واز لە بەشێکی بچووکی ئیمتیازاتەکانیان بهێنن, پێویستە بکرێتە هەنگاوی یەکەم لە هەڵوەشاندنەوەی تەواوی ئیمتیازاتی دەسەڵاتداران و گەڕاندنەوەیان بۆ ئەو قۆناغەی ب□ پ□□□اوی لاستیکەوە گەڕانەوە باشوری کوردستان .

چۆن چاکسازییەکمان دەوێت؟ سعودیە بە نموونە ... فەرمان سادق

دوای بوونی بە جێنشین، میر محەمەدی کوڕی شا سەلمانی پادشای عەرەبستانی سعودیە لیژنەیەکی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی پێکهێناو بە بڕیارێك دەیان شازادەو میرو وەزیرو کەسایەتی لە هوتێلێکی پێنج ئەستێرەی وڵاتەکەی دەستبەسەر کردن.
جێگری سەرەکی داواکاری گشتی سعودیە دەڵێ لیژنەکە ئامانجەکەی خۆی بە زیاتریش پێکاوەو 110ملیار دۆلار بە گەنجینەی دەوڵەت گەڕاوەتەوە.
ئەوەی شارەزای مێژووی سیاسی و حوکمڕانی سعودیە بێت تێدەگات لیژنەکە ئامانجی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بە پلەی یەك نەبووە، بەڵکو ئامانجێکی سیاسی هەبووە کە خۆی لە پتەوکردنی پێگەی محەمەدە لە دەسەڵاتدا. بۆیە دەمەوێت هەڵوەستە لەسەر هەنگاوی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی بکەم لەو وڵاتێك کە لە دیوێکدا هاوشێوەی کوردستانە کە چاکسازی تێیدا بە بنبەست گەیشتووە.

لە کوردستان چاکسازی بە بنبەست گەیشتووە و ئەمەش لای هەمووان روونە. پێش خەڵك، سیاسییەکان باش دەزانن چاکسازی لەو وڵاتە مانای مەرگی خۆیان!
ئەگەر کەمێك بگەڕێینەوە دواوە، شەڕی ناوخۆ لەسەر دزینی داهاتی ئەو وڵاتە لە نێوان پارتی و یەکێتی سەریهەڵدا نەك باشتر ئیدارەدانی ئەو وڵاتە، بەو مانایەی لەو کاتەوە پێویستمان بە چاکسازی هەبووە. ئەو دوو حزبە لە بری ئەوەی چاکسازی بکەن، ژێرخانی ئەو وڵاتەیان هەموو دزی، ئەوکاتیش ئەوان ریزێك ئەتەمبەلیان بەدواوە بوو، خەڵکیش نەوت نەبوو لە ماڵەکەی بیستوێنەت!

دوای دەرچوونی رۆژنامەی هاوڵاتی لە 2001، بەو توانا داراییە کەمەی خۆی زۆر دۆسیەی گەندەڵی ئاشکرا کرد، بەڵام دوو ئیدارەیی و بەرژەوەندی حزبی و نەبوونی ئیرادە رێگر بوون لە چاکسازی.

دوای 2005 کاتێك بە لەشاو پارە لە بەغداوە هاتە کوردستان و بەدوایدا نەوت دەرهێنراو بە ناوی وەبەرهێنانەوە زەوی ئەو وڵاتەیان تەخشان و پەخشان کرد، ئەمانە لەگەڵ خۆیدا قەبارەی گەندەڵی لە چەند سەد هەزار دۆلارێك بۆ ملیۆنان دۆلار بەرز کردەوە. پارتی و یەکێتی تەنیا لەسەر تەخشان و پەخشان کردنی داهاتی ئەو وڵاتە ڕێککەوتنیان هەبوو، لەولاشەوە دەنگی ناڕەزایەتی زیاترو زوڵاڵتر باسی گەندەڵی هەردوو حزبیان دەکرد.

سەرئەنجام خۆیان دانیان بە بوونی گەندەڵی نا، بەڵام لەمەشدا ئیرادە نەبوو هەنگاو هەڵگرن، بەدوایدا ڕەوانشاد نەوشیروان مستەفا بزوتنەوەی گۆڕانی پێکهێناو بەرەی دژە گەندەڵی بەهێزتر بوو.
پارتی و یەکێتی بۆ هەڵمژینی ئەو دەنگە چەندان هەوڵی سڕ کردنی رای گشتیان دا لە ڕێگەی پێکهێنانی لیژنە و دەستەی دەستپاکی و یاسای نەزۆکیان وەك موسەکین بەکارهێنا.
ئەوەی روونە بەرئەنجامی لیژنەکانی مەسعود بارزانی کە سەرۆکی هەرێم بوو نەك نەیتوانی بەردێ بخاتە سەر بەردێ، بەڵکو خودی پێکهێنانی لیژنە پێشێلکارییە، بە پێی یاساکانی پارتی و یەکێتی کە لە پەرلەمان دەریانچوواندووە دەستنیشانی دەکات ئەو پرسە لە دەسەڵاتی کێ دایە. دەبوو بەرەنگار بوونەوەی گەندەڵی لە هەرەمی دەسەڵات دەستپێ بکات، بەڵام ئەوان لیژنەیان پێکدەهێنا وەك بڵێی ئەوان گەندەڵ نین بەڵکو کەسانی ترن گەندەڵن.

لە یاسای سزادانی عێراقی زۆر بە روونی چۆنیەتی مامەڵە کردن لەگەڵ وەرگرتنی ڕەشوە و بەکارهێنانی موڵکی گشتی بە بەرژەوەندی کەسی و دزی و … باسکراوە و سزایشی بۆ دانراوە. یەکێك لە ئەرکەکانی داواکاری گشتی بەدواداچوونە لە خراپ بەکارهێنانی موڵکی گشتی و سوودمەندبوونی نا یاسایی لە پۆست وپێکەوەنانی سەرمایە، جگە لەمە دیوانی چاودێری دارایش هەیە.

لە کوردستان بە ئاڵۆزکردنی بەرەنگاربوونەوەی گەندەڵی و ئەنجامدانی چاکسازی، دەستەیەکان دامەزراندووە بە ناوی دەستەی دەستپاکی، من قسەم لەسەر کارەکانی ئەو دەستەیە نیە کە لە هەناوی سیستەمێکی شکستخواردوو لە دایکبووە بۆیە چاوەڕوانی زۆری لێ ناکرێت.
زۆر قسە لەسەر چاکسازی کراوە، بەڵێنی قەبە قەبەش دراوەو نزیکیش دەبینەوە لە پۆپاگەندەی هەڵبژاردن کە دڵنیام جارێکی تر لە پاڵ بەڵێنە باق و بریقەکان، ئەو پرسە قەوانی بۆ دەکوترێت. ڕۆشنبیران چەندان پێشنیازی باش و بەجێیان بۆ ئەنجامدانی چاکسازی پێشکەش بە

دەسەڵات کردووە، بەڵام ئەوان زیاتر وەك موسەکین بۆ کپکردنی رای گشتی بەڵێنیان داوە بۆیە دەرئەنجامەکەی بەوە گەیشتووە کە چاکسازی لە کوردستان بە بنبەست گەیشتووە کە هەکاری سەرەکی زۆر بە کورتی ئەوەیە ئەوانەی لە دەسەڵاتن و بڕیار بە دەستن لەو وڵاتە بەشی زۆریان ئەگەر هەر هەموویان نەڵێم، ئەوا لە گەندەڵی تێوەگلاون.

وای دەبینم پێویستیمان بە هەمان جولەی میر محەمەد هەیە، هەموو ئەوانەی دەسەیەیان لەسەرە لە هەڵێك کە بکرێنەوە و بۆ دۆسیەکانیانەوە بدرێنە دادگا، یانیش سەرمایەکەیان هەڵسەنگێنرێت و سێ لەسەر چواری لێ بگەڕێنرێتەوە بۆ خەزێنەی حکوومەت.
ئەوەی منی تووشی نیگەرانی کردووە کە ئەو کارە بکات؟ ئەگەر ئەوە راستە هەموو بەرپرسانی ئەو وەڵاتە گەندەڵ بن، خۆ کەسێك لە دەرەوە هاوردە ناکەین بۆ ئەنجامدانی. کەواتە سێ رێگەمان هەیە، یان هێشتنەوەی ئەو دۆخە وەك خۆی تا متمانە دان بە هێزێکی سیاسی نا گەندەڵ دەسەڵات بگرێتە دەست، یانیش بەر مەبنای زەرەر لە نیوە بگەڕێنرێتەوە قازانجە، چاو لە گەندەڵێکی دەسەڵاتدار بپۆشین ئەو کارەمان بۆ بکات، ئەمەش عەرەب وتەنی ئەزعەفول ئیمانە!

فەرمان سادق

شۆڕشی زمانی کوردی … ئاری زەندینی

زمانی کوردی وەکی زمانەکانی دونیا لە کۆن و ئێستادا زمانی کۆمەلێك خەڵك قسەی پێکردووەوکتێب و نوسراوی پێی نووسیوەو بۆ ڕایی کردنی کاروبارەکان ولێکتێگەیشتنی رۆژانە زمانی نوسین و خوێندنە زمانی هەزاران نوسراووکتێبی کوردیە لە ئەدەب و سیاسەت وبواری رۆشنبیری و بواری (میدیا) زمانی میللەتێکی زیاتر لە (40) ملیۆن کەسە کە کوردن بەڵام لەبەر نەبوونی قەوارەیەکی سیاسی وسەربەخۆوەدەوڵەت نەتوانراوە خزمەتی تەواوی ئەو زمانە بکرێت گەشەی پێبدرێت هەرچەند زۆرریشی خزمەتکراوەوزۆریشی بۆ نوسراوەوگوتراوە بەڵام بەس نیەو دەبێت لەگەڵ قۆناغەکانی سەردەم وپێشکەوتنەکانی

پیشەسازی وتەکنەلۆجیا خەمی زمانەکەمان بێت فەرامۆشی نەکەین چونکە هەموو زمانێك لە گەشەکردندایە گەر گەشەی پێبدرێت ! زمانی کوردی سەرباری ئە باروودۆخەی بەسەر کورد داهاتووە ئامانجی هەرە لە پێشینەی داگیرکەران و دوژمنان لە ناوبردنی زمانی کوردی وشێواندنییەتی لە ڕوویی فەرهەنگ و ڕێزمانەوە.

زمانی کوردی زمانێکە (100%) مەرج ورەخساوەوگونجاوەوبێ کێشەوگرفتە بێ زمانێکی (ستاندارد) بەڵام بۆیاڕویەکدەنگی ورێکەوتنی کوردانەی دەوڵەت,(قورئان) هەموو عەرەبی یەکخست و زمانەکەشی یەکخست میللەتی کوردیش دەتوانی بە هۆی زمانەوە یەکبخرێت و زمانەکەشی یەکبخرێت وەکو عەرەب (میسری, مەغریبی,عیراقی , خەلیجی) بەڵام یەك زمانی یەکگرتوویان هەیە میللەتی کوردیش دەتوانێت زمانی ئاخاوتن بەگوێرەی ناوچەوشێوەزارەکان وەك لە باکوری کوردستان و رۆژئاوای کوردستان بە شێوەزاری (کورمانجی بادینی) لە رۆژهەڵات و باشوری کوردستان بە شێوەزاری (کورمانجی خواروو سۆرانی) بەڵام بۆ ستاندارکردنی زمانی کوردی هەڵ وهیمەت وئیشی بۆ بکرێت.وەك بیرهێنانەوەیەکی مێژوویش میللەتی کورد تاکو ئێستا لەبەر نەبوونی قەوارەیەك سیاسی سەربەخۆو دەسەڵاتێکی کوردی خەمخۆروسەدلەسەد لە چوارچێوەی(حکومەت , دەوڵەت) هەرچەند لەبەهاری (1991) قەوارەیەکی نیمچە سەربەخۆو لە (2005) دەسەڵاتێکی سیاسی و حکومەتداری دانیپێدانراوە لە باشوری کوردستان ئیشی باش و زۆری بۆ گێتراوەونوسراوە لە لایەن دەسەڵاتی کوردی و رۆشنبیران بەڵام لە ئاستی پێویست نەبووە باخێکی بێ پەرژین بووە هەوڵەکان نەك سەرکەوتوونەبووە بەڵکو یەکنەخراوەوفەرامۆشکراوە نەگەیشتێتە ئامانج تووشی جۆرێك لە بێ باوەڕی بوونە لە ئاست زمانی کوردی بە تایبەت لەلایەن چینی خوێندەوارورۆشنبیران کە بە زمانێکی بەهێزو سەردەمیانەو زمانی زانستیانەی نازانن! بەڵام هۆزانڤان (قانع) دەبێژێ :

قانع بە زمانی کوردی مەدحی خوای ئەنووسی
تا نەڵێ بەکوردی نەکراوە وەسفی وەهاب

(قانع)ی هەڵبەستڤان بێ متمانەیی وباوەڕبەخۆنەبوون لای تاکی کورد دەڕەوێنێتەوەو زمانی کوردی دەوڵەمەندە بە فەرهەنگ وزاراوەوژیانەوە باوەڕیان بە زمانی کوردی هەبێت. گەر تەماشایی داگیرکەران و دوژمنانی میللەتی کورد بکەین دەبینین لە کۆنەوە تاکو ئێستا یەکەمین هەنگاو بۆ لە ناوبردنی میللەتی کورد لە ڕێی زمانی کوردیەوە بووە زمانی کوردیان شێواندووە زمانی کوردی بە

سەربەخۆ دانانێن بە لقێکی زمانی خۆیان دەزانن! نەیانهێشتووە دامودەزگاوچاپەمەنی و گۆڤاروکتێب بەڕێژەی زۆر وەشان بکرێت بخرێتە بەردەست و بە چاو ئەمەش مەبەستیان لە ناوبردنی کەلتووروفەرهەنگی میللەتی کوردە,لە سەرێکیترەوە ئێمەش خۆمان تۆزێك ساویلکەوسادەین دەبێت ئێمەش وەك داگیرکەران و دوژمنان و ناحەزانی میللەتی کورد دەمارگرژیمان هەبێت و توندڕەوبین لە بەر خاتری زمان وکەلتورەکەمان پێویستە بێشەرم بین لە ئاست زمانانی سەردەم ودونیا گرێی خۆ بەکەمزانین بکەینەوە.

لە پێناو زیاتر بڵاوکردنەوەی وشیاری زیاتر تاوتوێ کردنەوەی ڕادەی پێویستی کوردوهەرێمی کوردستان بۆ زمانێکی ستاندارد با بە بیر خۆمانی بهێنینەوەو بزانین بەشێك لەو دەرەنجامانە ئەرێیانەودەستکەوتانە چین کە وامان لێدەکەن داوابکەین هەرچی زووە پەلە بکرێت لە جێبەجێکردنی ئەو پرۆسەیە, بیگومان هەبوونی زمانێکی ستاندارد لە هەموو لایەنێکی ژیانی تاکی کورد ڕەنگ دەداتەوە لە بەر ئەوەی زمان رۆڵێکی بنەڕەتی هەیە لە هەموو بوارێکی مرۆڤ بەتایبەت بواری (خوێندن) لە هەموو وڵاتێك,بۆیە هەبوونی زمانی ستانداردی کوردی تاررادەیەکی باش چارەسەری ڕیکخستنی پڕۆگرامی خوێندن دەکات بە مەش نەوەی داهاتوو هەموویان بەیەك زمان فێردەکرێن و کاریگەری ناوچەیی لەسەریان نامێنێت کاتێك لە قوتابخانە دەخوێنن,هەرئەوپەروەردەکردنە بە زمانی ستاندارد(یەکگرتوو) نەوەیەکی هوشیار یەك هەڵوێست دروست دەکات ئینتیمایی بۆ گەل و نیشتمان و زمان و خاکی خۆی زۆر پێ گرنگترە لە ناوچەگەری و عەشیرەتگەری,بۆیە لەم سەردەمەی جەنجاڵی و تەکنۆلۆجیا جیهان پێویستمان بە رادیکالیەت و گۆڕانی ڕیشەیی, (ش[illegible]شی زمانی کوردی)بەرپاکەین چەند چارەسەروپێشنیار ببنە دروشم و هەنگاوی سەرەتا بۆ زمانی کوردی بەرامبەر ناحەزانی زمانی کوردی و داگیرکەران و لە ئاست ئەو پیشکەوتنانەی جیهان دەستەوەستان نەبین, لەوانە:

1-گرینگیدان بە شێوەزاری(کورمانجی بادینی , خواروو سۆرانی) هەموو هەوڵێك بۆ نزیکبوونەوەیان.
2 -وەرگێرانی بابەتی زانستی بۆ قوتابیانی زانکۆوپەیمانگەکان.
3- ئاسایە تیکە ڵکردنی وشەوزاراوەی بیانی وجیهانی بە کارهێنانی لە ئاخافتن ونوسین وەك زمانێکی سەردەم و هاوچەرخ خۆی بناسێنێ.
4- (میدیا , راگەیاندن) کاریگەری و رۆڵی سەرەکی دبینێت بۆ بڵاوکردنەوەی زمانی رۆژانەووشەوزاراوەی نوێ وسەردەم, زمانێکی

ڕەسەن و ستاندارد بە گوێی تاکی کورد بچرپێنێت .

5- نەهێشتنی دیاردەی ناوی بیانی و عەرەبی بە بیانوویی موسلمانیەتی و ئیسلامەتی و ئەو میللەت وولاتانەی دراوسێی کوردستانن.

6-بڵاوکردنەوەی بەرهەمی گەورە ڕۆشنبیران و نوسەرانی کورد لە ناوەودەرەوەی کوردستان.

7- لەسەردەمی ئێستادا بە هۆی بوونی زۆری مۆبایل وئەنتەرنێتەوە لە (سۆسیال میدیاوماس میدیا) کانەوە هەوڵبدرێت زمانی تایبەت و زمانی کۆڵان و زمانی هاوڵاتییەتی (sms،مۆبایل) زمانی ڕەسەنی کوردی نەشێوێنن.

8-پێویستە سیاسەتمەدارورۆشنبیران لە کۆڕوکۆبوونەوەکان بە باوەڕ بەخۆبوونەوە بە زمانی کوردی قسە بکەن و لێدوان بدەن.

9- پەروەردەوفێرکردن بە زمانێکی ڕەسەن و ستاندارد پەیڕەوبکرێت واتە لە قوتابخانەوە فێربکرێت.

10- دەمارگرژی و خەمخۆری وشانازیمان بۆ زمانەکەمان هەبێت وەك میللەتانی جیهان.

11- هەرچی لافیتەونووسینی سەردوکان ودیوارەکان و تەنانەت پیت ووشەوزاراوەو لۆگۆونیشانە بە زمان و ڕێنووسی کوردی بێت.

12- گرنگیدان بە پیشەسازی و بازرگانی , هەروەها لە ڕووی هونەروسینەماوە زمانەکەی خۆمان بناسێنین بە جیهان.

13- ئاوەدانکردنەوەی لادێکان (گوند) گرنگی پێدانیان کەچیتر خەڵك ئەوەندە بۆ شار کۆچ نەکات چونکە (لادێ وگوند) بناغەی زمانەوِ ڕەسەنە دواتر لە شار گەشە دەکات.

14- لە راگەیاندنکاران(میدیاوان) شارەزایی باشی زمانی کوردیان هەبێت.

15-ئامادەکردن وبڵاوکردنەوەی نامیلکەوفەرهەنگێك (قاموس) تایبەت بە وشە وزاراوەی رەسەنی کوردی لە شوێنە گشتیەکان ودامودەزگا رسمی و حکومیەکان تا هەموو تاکێك ئاشناو مێشکی زاخاو بێت بەکاریبهێنێت لە ڕۆژانە.

16-داتاشین ودروستکردن و ئامادەکردنی وشە و زاراوەی کوردی بۆ ئەو کەلوپەل و ئامێرانەی کە زانست و تەکنۆلۆجیا بەر هەمی دەهێنێت.

17- هاندان وهۆشیارکردنەوەی (کوردانی تاراوگە) بۆ بە کارهێنان و لە بیر نەکردنی زمانی کوردی دایك.

18-هەموو هەولێکی (مادی و مەعنەوی) بەگەڕبخرێت بۆ بڵاوکرنەوەی ڕۆشنیری وکەلتوری کوردی لە چوارچێوەی گۆڤارورۆژنامەوکتێب و نامیلکە لە دەرەوەی وڵات بە زمانی کوردی دایك زمانێکی ستاندارد.

19-(بەشی کوردی) لە زانکۆوپەیمانگەکان بوارولق و بەشەکان

فراوانتربکرێت ڕاستەوخۆ لە خزمەتکردنی زانستی زمانی کوردی بێت.
20-سوود وەرگرتن لە هەموو شێوەزارو دیالێکتەکانی زمانی کوردی.

من مرۆڤێکی ئاسایی نیم … هیوا سەعید

تۆ دەبێ بیر لە من بکەیتەوە
هەمو کەس شایانی بیرلێکردنەوە نییە
من جیاوازم.

بە وردی بە باڵام هەڵگەڕێ
سەیری لەسەر پێ وەستانم بکە
سەیری بریسکەی چاوم بکە
سەیری دەستم و ئەو مشتانەی دەیانوەشێنم
پارچەیەکم لە هێز.

من بەرگەی تەنیایی دەگرم
تۆ هەمیشە خۆت بەوانیتر هەڵدەواسی
من بەهێزم
تۆ لاوازی
من خۆمم
تۆ ئەوانیتری
من لە ئێستا دەژیم
تۆ لە ڕابردو دەژی، لە داهاتو دەژی
من بەختەوەرم
تۆ دەتەنگی
من بڕیار دەدەم
تۆ بڕیار دەدەیت و پەشیمان دەبیتەوە.

چبو..!
هەستت بەوەکرد خۆهەڵکێشم؟
هەستت بە هەڵەی دابردی
من خۆم دەناسم

تۆ خۆت ناناسی.

تێگەیشتی چیم وت!
وتم هەست هەڵەکارە
ئەم وشانەم بە دڵڕەقانە دەبیستی،
بە بێبەزەییم تێدەگەی،
لەو خۆبەگەورەزانییەم زویر دەبی،
زویر بە.
ئەدی نەمگۆ دەست دەوەشێنم!

من بەڵام!
ئەوەی توشم دەبێ، لێم نا بێتەوە
هەرچەندە پیرۆزییەکانم شکاندی
هێشتا ناتوانی دەستبەردارم بی.
ئەدی نەمگۆ هەمو کەس شایانی بیرلێکردنەوە نییە!

لەنێوان خۆبەگەورزانی و چاکیم
لەنێوان دڵڕەقی و ڕاستگۆییم
لەنێوان بێبەزەیی و یەکڕویم
سەرت لێم سوڕماوە.
ئەدی نەمگۆ من جیاوازم!

جیاکردنەوەی شەکر لە خوێ قورسە
ئەوەندە لێم وردبەوە هەتا دەبی بە مێرولە
من مەتەڵێکی ئاڵۆزم
ئاشکرام بکەی، وەک منت لێ دێ
وەک من گەورە.

کاریکـــــــا تێر … بەرخۆدان … .
جەبار

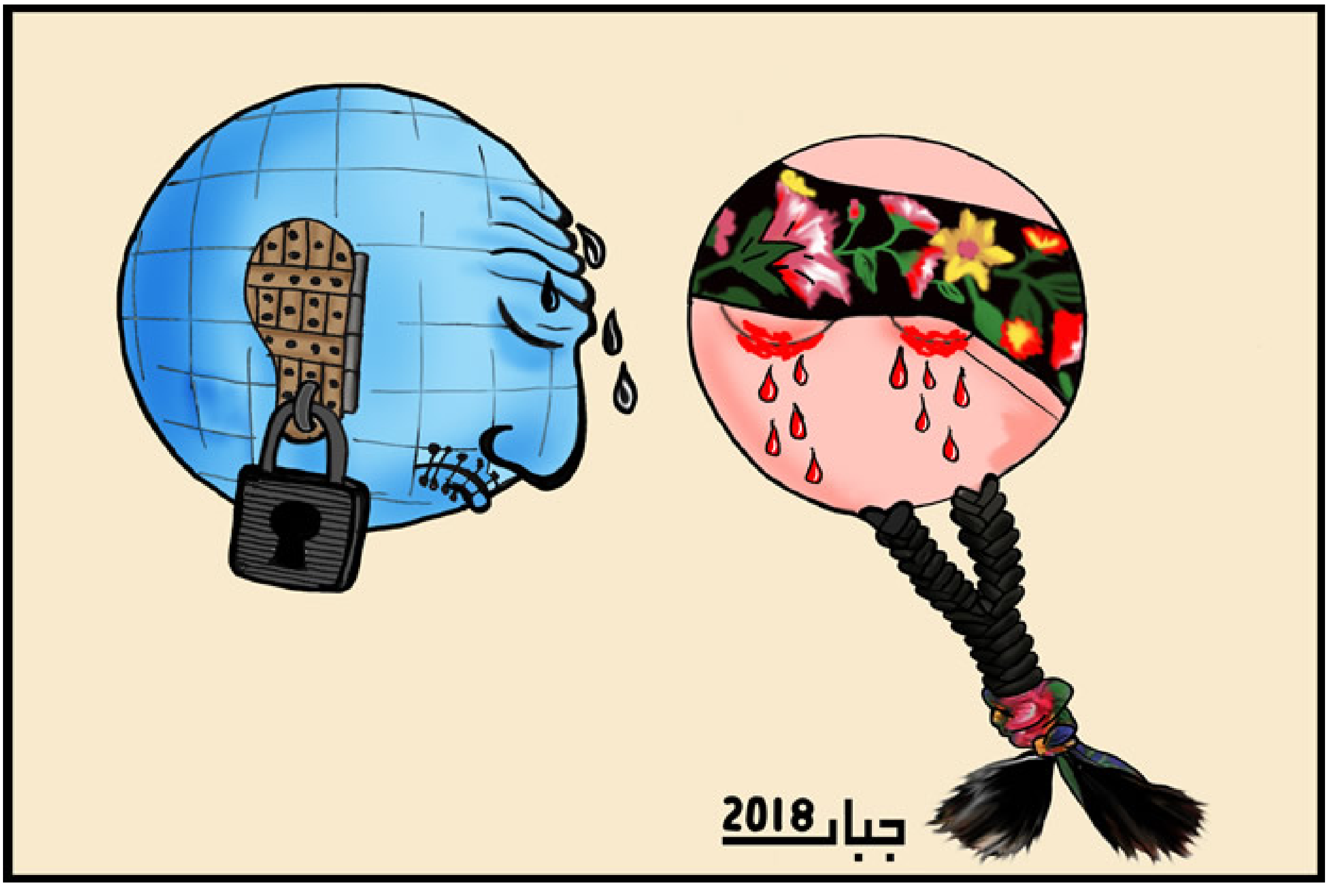
جبار 2018